

СИЛИ ШВИДКОГО РЕАГУВАННЯ ЯК ДОДАТКОВИЙ ІНСТРУМЕНТ У МЕХАНІЗМІ СПІЛЬНОЇ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Спільна політика безпеки та оборони є фундаментом спільної зовнішньої та політики безпеки Європейського Союзу і є елементом політики ЄС, що охоплює оборону та військові аспекти, а також внутрішні кризи. Європейська політика безпеки і оборони була наступником Євро-

пейської безпеки та оборони в НАТО, але відрізнялася, тим що знаходилась під юрисдикцією Європейський Союзу.

Метою цієї політики є: захист спільних цінностей, основних інтересів і незалежності Союзу; зміцнення безпеки Союзу і його держав-членів усіма способами; збереження миру і зміцнення міжнародної безпеки; сприяння міжнародному співробітництву; розвиток і консолідація демократії та законності, повага прав і основних свобод людини.

Певного прогресу в процесі формування спільної політики безпеки вдалося досягнути під час роботи Паризької (1972р.) та Копенгагенської (1973р.) конференцій. Ці події змусили визначити цілі та удосконалити методи і процедури політичного співробітництва, результати чого були закріплені Копенгагською заявою.

Після підписання в 1986 р. Єдиного європейського акта було зазначено, що тісніша співпраця з питань європейської безпеки налагоджуватиме досягненню одноманітності в сфері зовнішньої політики і держави-члени досягатимуть забезпечення безпеки як на національному рівні, так і при необхідності в рамках інтеграційних інститутів і органів.[1]

29 жовтня 2004 р. Договір, що встановлює Конституцію для Європи вперше регламентував, що спільна політика безпеки має забезпечити Союзу здатність до оперативних дій, що спирається на цивільні та військові засоби. Союз може вдаватися до цих засобів при здійсненні місії за його межами з метою забезпечення підтримання миру, попередження конфліктів зміцнення міжнародної безпеки згідно з принципами Статуту ООН.[2] Окремої уваги заслуговує п. 7 ст. I – 41, в якому сказано: якщо держава-член зазнає військової агресії на своїй території, інші держави-члени повинні надати їй допомогу та сприяння усіма можливими засобами відповідно до ст. 51 Статуту ООН.[3] [5]

Великобританія, Франція, Німеччина та Португалія прийняли рішення щодо створення чотирьох бойових груп, які представляють собою батальйони тактичні групи, чисельність 1500 військовослужбовців кожна. При цьому до складу Сил Реагування входять підрозділи не лише країн-членів ЄС, а й інших (Норвегія, Туреччина). Про своє бажання приєднатися до Сил швидкого реагування Європейського Союзу заявляла й Україна, але на заваді цьому може стати катастрофічне недофінансування вітчизняних Збройних Сил. З січня 2007 р. по дві такі групи на ротацийній основі передаються до складу чергових сил і знаходяться у 48-годинній готовності до рішення поставлених завдань. Згідно з напрямками

діяльності європейських військових структур визначених в «Стратегії європейської безпеки» формування ЄС брали участь у ряді миротворчих операцій («Конкордія» в Македонії, «Артемід» в Демократичній Республіці Конго, «Алтея» в Боснії і Герцеговині та інші). Участь європейських збройних формувань у цих місцях свідчить про бажання ЄС проводити незалежні закордонні операції поза рамками НАТО. Але обмежені масштаби операцій та поміркований рівень загроз не дозволяє у повній мірі визначити потенціал Європейського Союзу щодо проведення власних миротворчих операцій за межами його кордонів.[4]

Як відомо, НАТО має власні сили швидкого реагування. Проте ЄС бачить потребу у створенні власних автономних сил швидкого реагування в умовах, що склалися у сучасному світі. Звичайно, що на початковому етапі спільна європейська оборона формуватиметься на базі військових засобів НАТО. Останні, разом з відповідною інфраструктурою, передаватимуться у розпорядження європейського командування, яке може перебувати навіть поза рамками Альянсу. У разі використання Європейським Союзом операційних можливостей Північноатлантичного альянсу виникає делікатна проблема, яка полягає у неспівпаданні членства країн в НАТО та ЄС. Така ситуація може призвести до усунення ряду європейських держав від участі у прийнятті рішень або, навпаки, до нав'язування їм зобов'язань, що суперечать їх національній оборонній політиці.

У 2003 р. Європейський союз «кодифікував» свої погляди на безпеку в документі «Європейська стратегія безпеки», на постійній основі заснував політичні й військово-штабні структури ЗЗПБ, а також перейшов до самостійного проведення миротворчих операцій у Європі й за її межами.

Створення власної оборонної сили ЄС призведе до незалежності від США, оскільки НАТО є основною ланкою трансатлантичної єдності, її послаблення призведе до втрати домінування США в Європі. Створення в Європі специфічної військово – політичної структури – нехай не самодостатньої і обмеженої в можливостях – створює принципову альтернативу НАТО. Навіть нейтральні країни – Австрія, Фінляндія і Швеція – готові брати участь у спільній оборонній програмі ЄС, але не вважають у цьому зв'язку необхідним свій вступ до НАТО. Але на питання, чи зможе Європа зберігати свій військово – політичний потенціал і забезпечувати безпеку без НАТО, поки що відповіді немає. Самі країни ЄС,

аналізуючи свої можливості, відзначили, що ні засобами стратегічного перекидання військ, ні супутниковим зв'язком, ні системами командування, керування і створення перешкод для ворожих радіолокаційних станцій Європа не володіє. Їй прийдеться покладатися на можливості НАТО протягом принаймні найближчого десятиліття. Так що, по суті, оборонні амбіції ЄС як одного зі світових «полюсів» що найменше безпідставні. Та й амбіцій таких у «ЄС у цілому» немає – переважають розбіжності.

У 2016 році було заявлено, що зовнішньополітична служба ЄС буде створювати нову штаб-квартиру поки що під умовною назвою «постійне оперативне планування та управління потенціалом», яка керуватиме небойовими військовими місіями, такі як навчання лівійських або іракських військово службовців. Міністри також погодилися, що ЄС потрібні спільні сили, які можуть бути відправлені у разі необхідності «в регіони, що межують з ЄС, з високим ризиком небезпеки», наприклад, в Африку, але цими операціями командуватимуть національні штаб-квартири. Також було заявлено, що бойові підрозділи – сили розміром до батальйону, створені спільно державами-членами, могли б скласти кістяк нового «багатофункціонального цивільного та військового потенціалу».

Згідно з новим планом, бойові групи повинні фінансуватися з бюджету ЄС і мають бути інші фінансові стимули, такі як послаблення бюджетних обмежень ЄС для держав-членів, які вкладають більше коштів на оборону. Водночас у ЄС підкреслюють, що не йдеться про створення європейської армії, яка була б альтернативою НАТО. Альянс залишається єдиним захисником європейської території.

Однак, президент Франції Емануель Макрон закликає до створення самостійних сил швидкого реагування в ЄС. На його думку сучасна Європа занадто слабка, повільна та неефективна, але тільки Європа може додати сили світові в боротьбі з глобальними проблемами, може захистити суверенітет держав та забезпечити їхнє існування в сучасному світі. Голова Франції зазначив необхідність створення єдиного оборонного бюджету Європи, Європейської академії з розвідки та єдине агентство з боротьби проти тероризму.

Таким чином, Європа потребує створенню сил швидкого реагування, однак вони не можуть розглядатися на рівні з НАТО. ЄС не володіє великою кількістю спеціальної технікою та засобами, які б могли забезпечувати незалежність та самостійність даних підрозділів від НАТО. Для

створення та розвитку такої військової сили необхідна велика кількість коштів та часу. Нині питання створення сил швидкого реагування залишається відкритим, адже держави-учасниці не дійшли згоди щодо необхідності створення, можливості фінансування і взагалі подальшого розвитку.

Література:

1. Single European Act, SEA , February 17, 1986
http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a519205f-924a-4978-96a2-b9af8a598b85.0004.02/DOC_1&format=PDF
2. Договір, встановлюючий Конституцію для Європи, 29.10.2004р.
<http://eulaw.ru/treaties/constit>
3. Статут Організації Об'єднаних Націй, 26.06.1945р.
http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010
4. Целуйко В. О. Політика Європейського Союзу у воєнній сфері: Європейські збройні сили та можливе місце в них України. // – 2009. – с. 2–3.
<http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/2421/2/Целуйко%20В.О..pdf>
5. Яковюк І. В. Спільна зовнішня політика і політика безпеки Європейського Союзу: історія питання // Державне будівництво та місцеве самоврядування. Вип. 10. – X. : Право, 2005. – С. 76–87.

Науковий керівник: **Трагнюк О. Я.**, доцент, к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого